

Modernități fracturate: 1944-1989. 1990-2009. Elitele, România și „Europa” (partea I)¹

*Radu Baltasiu (coord),
Ilie Bădescu,
Ovidiana Bulumac,
Lucian Dumitrescu,
Adela Șerban*

Introducere în conceptul de *fractură* evolutivă

În materialul de față vom introduce noțiunea de *fractură* pentru a înțelege mai bine caracterul *sincopat* al evoluției Europei de Est, cel puțin din perspectiva societății românești. În mod normal, istoria se derulează în *cicluri* („ansambluri de mișcări pe durate lungi care însuflețesc o societate”²) și în *serii* (înlănțuire de fenomene diferite dar cu o cauzalitate comună³). Și într-un caz și în celălalt, modernitățile pot coexista ca și alegeri „obiective”, rezultante ale confluenței dintre procesele interne și contextul extern al societăților particulare. *Fracturile* apar atunci când societățile nu-și pot duce până la capăt ciclul sau seria istorică din cauza unor distorsiuni temporale majore, rezultat al unei agresiuni externe. Odată declanșată *fractura*, chiar și după retragerea sau dispariția factorului agresor primar, societatea afectată are de suferit de pe urma descompunerii potențialului său social, ratându-și astfel, cel puțin parțial, următoarele șanse către propria normalitate și, implicit, modernitate. Chestiunea se complică în momentul în care modernitatea este depotențată de forța modelelor pe care ar trebui să le distribuie. O Uniune Europeană care nu își găsește resursa spirituală pentru reînnoirea idealismului întemeietor al lui Adenauer, de Gaulle și Truman⁴, care își întemeiază extinderea

¹ Textul propus în cele ce urmează reprezintă prima parte a raportului pe care Centrul European de Studii în Probleme Etnice l-a realizat ca parte a proiectului „*Europeanization, Multiple Modernities and Collective Identities – Religion, Nation and Ethnicity in an enlarging Europe*”, derulat în colaborare cu Universitatea din Gottingen și Fundația Volkswagen. Raportul a fost prezentat la Varșovia, Polonia, în luna iulie 2009.

² Citatul este o adaptare după Fernand Braudel, *Timpul lumii*, vol. I, Editura Meridiane, București, 1989, pp.8-81.

³ A. D. Xenopol, *Teoria Istoriei*, (1899), Editura Fundației Culturale Române, București, 1997

⁴ Henry Kissinger, *Diplomația*, All, 2007, p.246, 441 și passim. (Henry Kissinger, *Diplomacy*, Simon Schuster, 1994).

pe combinația dintre pragmatismul economic și aderența unei populații est-europene în virtutea amintirii tot mai difuze a opresiunii comuniste își va pierde, în timp, forța.

Intelligentsia este conceptul cu care vom opera pentru a înțelege rolul elitelor, în special după 1989. Noțiunea, așa cum este ea definită de Toynbee⁵, nu cuprinde neapărat și elita politică, iar noi vom respecta distincția în funcție de necesitatea argumentului. Prin aceasta dorim să subliniem rolul *de legătură* dintre societatea românească („rămasă în urmă”) și Occident (modelul), dar și faptul că modernizarea României este o problemă ce ține întocmai de *recuperarea respectivei legături pierdute* (atât cu modelul Occidental cât și cu propriile-i origini). Prin aceasta, elita într-o societate rămasă în urmă are funcții suplimentare, iar raporturile sociale tind să fie mai complicate în partea de Răsărit. A fost elita din acest spațiu la înălțimea rolului său?

O trecere în revistă a chestiunii la scală europeană. Priorități locale

Una dintre marile constante ale Europei a fost provocarea fracturilor. Ele au fost o permanență a istoriei europene și consistența integrării europene depinde de asumarea lor. Istoria ultimului mileniu european a fost traversată de o succesiune de fracturi dintre care unele nu au fost eliminate nici până astăzi. Până acum, știința socială europeană (occidentală) s-a cantonat în analiza *Reformei*, a *Revoluției franceze* și a *Industrializării* ca marcatori-relee ai modernizării începute în secolul al XVI-lea. Însă, estul Europei are o istorie ceva mai complexă întrucât popoarele din acest spațiu au fost mai puțin *subiecte ale istoriei*, cât mai ales *obiecte ale voinței altora*. Acesta este motivul pentru care ideea civică, alături de cea a democrației și libertății posedă și alte înțelesuri în țări precum România tocmai datorită faptului că societatea nu a apucat să-și compună propriile evoluții decât târziu, și atunci înăluntru altui timp evoluționar dominant, acela al avansului puterilor occidentale spre Gurile Dunării. *Europenizarea* a luat aici forma dorinței de *recuperare a decalajului* față de Europa Occidentală – ca principală energie a coagulării statului modern și a civilizării societății. Decalajul dintre dorința elitelor românești ale secolului al XIX-lea de *sincronizare* și *condiționările* impuse de puterile garante ale noului stat român au constituit una dintre

⁵ Arnold J.Toynbee, *Studiu asupra Istoriei. Sinteza a volumelor I-VI de D.C. Somervell*, trans., Dan. A. Lăzărescu (București: Humanitas, 1997), vol. I, 526.

primele *fracturi* dintre aspirațiile politice și *accesul efectiv* la modernitate. Așa de pildă, în privința momentelor semnificative ale *modernității politice* românești, pentru realizarea Unirii Principatelor de la 1859, a recunoașterii Independenței obținută prin luptă în războiul româno-ruso-turc de la 1877 și a Regatului la 1881, statul român a trebuit să facă sacrificii semnificative, mergând până la renunțarea la unele dintre atributele suveranității sale în relația cu marile puteri europene, în special cu Anglia, Prusia, Austria și Rusia.

Disputa din interiorul elitelor locale între curentul sincronizării și *gândirea critică* – pentru care modernitatea însemna în primul rând intrarea societății românești pe *propriul făgaș*, a relevat o altă *fraktură*: faptul că modernizarea către care se îndrepta România cu mare energie, prin *arderea etapelor*⁶, se afla sub semnul unei *false evoluții*, bazate strict pe importul de instituții de tip occidental.

Evoluțiile general europene, la care adăugăm nuanțele traseului societăților din Estul Europei aflate în decalaj, precum România, ne determină să schițăm următorul tablou general al momentelor de ruptură la scala Europei:

- Schisma de la 1054 – ruptura între cele două Europe – anatimizarea reciprocă. Această fractură a căpătat relief și în secolul al XIV-lea prin conflictul dintre teologia palamită (ortodoxă sau răsăriteană) a energiilor necreate și doctrina varlaamită (catolică) care respinge învățătura cu privire la acestea.
- Reforma sec. XVI – creează un alt liniament spiritual, de diferențiere, care capătă în anumite zone forma rupturii (războaiele religioase care ajung până azi, de pildă, în Irlanda de Nord)
- Confiniile (tensiunile) celor trei mari imperii – din sec. XVII: Habsburgic, Otoman și Țarist. Integrarea în turcocrătie a țărilor balcanice și, odată cu apariția Imperiului Țarist la Gurile Dunării, constituirea aceluia *trio confinium* care e propagat în diferite moduri în tot arealul balcanic. La această presiune spre ruptură reacționează sistematic cultura română și cele trei țări românești într-o tentativă de a reface confluența lingvistică, etnopolitică, religioasă. În acest cadru se manifestă funcția geopolitică a

⁶ „Arderea etapelor” de evoluție este un concept avansat de către, în anul 1925, și se referă la faptul că societățile înapoiate se dezvoltă în salturi, prin omisiunea unor etape de evoluție considerate „naturale”, parcurse deja de către societățile avansate. „Experiența arată că o societate burgheză ce-și începe dezvoltarea mai târziu decât altele năzuiește a începe cu acea fază la care celelalte au ajuns în acel moment.” „... în cadrul acestei scheme, societatea întârziată încearcă a păși peste faze intermediare și a reduce la decenii calea pe care alte națiuni au străbătut-o în veacuri.” „Căci e în firea burgheziilor întârziată de a-și începe dezvoltarea cu acele așezăminte la care burgheziile înaintate au ajuns în acel moment.” Vezi Ștefan Zeletin, *Burghezia română. Originea și rolul ei istoric*, ed. a 2-a, Ed. Humanitas, București, 1991, pp.119-120, respectiv 183.

unui stat de cultură la Dunărea de Jos sau „stat de necesitate europeană” (statul soluție la cele trei confinii – specifică pentru zonele tampon, zonă de separație/legătură între cele trei imperii).

- Ruptura indusă de secularizare în cultura europeană modernă, pe fondul unei fracturi produse în Renaștere între tradiția greacă (raționalistă) și spiritualitatea iudeo-creștină (Berdiaev, „Un nou ev mediu”, Omniscope, Craiova, 1995), care stă la baza conflictului nedepășit între știință și credință. Revoluția industrială din sec. XVII-XIX nu reprezintă decât momentul de vârf al *progresului prin ruptura* dintre omul renașterii, individualist și situat în centrul Universului și tradiția complexă la care face referire Berdiaev. Chestiunea este interesantă nu doar pentru că trimite la modernitate ca *desprindere de* un tipar, cât mai degrabă la modernitate ca timp care înglobează o fractură de care nu se poate desprinde, chiar și atunci când practică un discurs triumfalist, precum cel postmodern, care proclamă „moartea metanarațiunilor”.
- Fractura provocată de cele două mari ideologii: nazismul și bolșevismul, ultima fiind cauza scindării Europei în două mari lagăre (sisteme) și a declanșării Războiului Rece, un nou tip de război mondial – cu costuri și efecte pe termen lung încă neconsumate. Această ruptură s-a propagat sub forma acelor mișcări și procese de deconstrucție a ordinii etno-spirituale (naționale) a Europei. Acest tip de fracturare a distrus ordinea marilor comunități în favoarea etnocentrismelor minoritare, riscând să împingă construcția mării familii europene⁷ într-un impas geopolitic generat de globalizarea etnonaționalismelor ca rezultat al unei încercări de reordonare cosmopolite. În spațiul răsăritean, ideologia comunistă a împins, prin distrugerea infrastructurii comunitare și de credință a lumii, spre un tip nou de conflicte.
- Fenomenul *anticulturii* continuă în forme diferite după 1989. Programele de deconstrucție identitară își urmează cursul legitimând demantelarea infrastructurii comunitare prin retorica „europeană”. Numim fenomenul *neokominternism* întrucât are *aceleași ținte* sociale și culturale ca și comunismul stalinist: tot ceea ce este

⁷ Anthony D. Smith, *National Identity*, University of Nevada Press, Reno, 1991: “These patterns of European culture – the heritage of Roman law, Judeo-Christian ethics, Renaissance humanism and individualism, Enlightenment rationalism and science, artistic classicism and democracy, which have emerged at various times and places in the continent – have created a common European cultural heritage and **formed a unique culture area straddling national boundaries and interrelating their different national cultures through common motifs and traditions. In this way an overlapping family of cultures has been gradually formed over the centuries**, despite many breaks and schisms. This is not the planned ‘unity in diversity’ beloved of official Europeanism, but a rich, inchoate *mélange* of cultural assumptions, forms and traditions, a cultural heritage that creates sentiments of affinity between the peoples in Europe.” (p.174, emphasis added). Pentru discuția privind etnonaționalismul, noua ordine de tip cosmopolit vezi p.125, 170 și passim.

esențial pentru sentimentul identitar al marilor colectivități. Caracterul pervers al acestor rețele constă în faptul că ele au parazitat și parazitează simbolistica și ideatica doctrinei integraționiste europene.

Spațiul românesc după 1944

Evoluțiile spațiului românesc după 1944 pot fi subsumate unei alte serii de fracturi. Mai mult decât atât, ideea europeană conține în ea însăși o serie de disjunții care contribuie la menținerea și amplificarea fracturilor dintre Est și Vest. În timp ce evoluția serială – ale cărei prime analize aparțin lui Xenopol în secolul al XIX-lea⁸ - desemnează un timp *spiralat*, o succesiune de fapte neasemănătoare cu o cauză comună⁹ care are ca finalitate un „obiectiv” pe care societățile îl parcurg mai mult sau mai puțin ca o „necesitate obiectivă”, *timpul comunist se plasează în afara societăților, fracturându-le accesul la propria istorie prin denaturarea resurselor cu care acestea își construiesc viitorul, mutându-le prezentul într-o realitate cu totul străină, dislocând structura socială și infrastructura intimă a insului în utopia „societății fără clase”, respectiv a „omul nou”.*

Istoria se vindecă greu. Experiența de după 1989, numită „postcomunistă” o dovedește. Mare parte din elitele *dominante* din România de după 1989 sunt chiar urmașii celor care au colonizat societatea după 1944 în serviciul ideologiei comuniste. În linii mari, acestora le lipsește aderența la societate, neposedând nici capacitatea de construcție a modernității legată de integrarea în structurile Uniunii Europene și cu atât mai puțin capacități de administrare concretă a imperativelor noii modernități. Statul aflat „în mână” acestor elite este unul slab legitimat, fapt de natură să îi pună în pericol însăși funcționarea (în intervalul 1996-2008, încrederea în guvernare a oscilat jurul unei medii a încrederii de 30%)¹⁰.

O problemă de fond: diferența dintre Vest și Est sau diferența dintre cele două tipuri de raționalități. Estul este încă întemeiat, în substrat, pe o ordine comunitară adânc interiorizată, care, chiar și „deformată” sub impactul modernizării (sau al eșecurilor repetate în modernizare), încă există, vezi, de pildă, adeziunea la *comunitatea credinței* (capitolul privind

⁸ A. D. Xenopol, *Teoria Istoriei*, (1899), Editura Fundației Culturale Române, București, 1997.

⁹ Ibidem, p.305

¹⁰ Ilie Bădescu, *Dinamica încrederii în România. Populația, guvernării și Reforma în România: 1990-2008*, mss, p.9

Dinamica încrederii în Biserică). Vestul, cu o ordine întemeiată pe *corectitudinea politică*, pe *rolul relativ funcțional al statului* și *al ordinii economice* este în expansiune printr-o *administrație raționalizatoare*. Integrarea în Uniunea Europeană este mai puțin o problemă spirituală și comunitară cât mai mult o problemă de compatibilizare administrativă, sub tutela raționalității superioare occidentale. Expansiunea spre Est a Uniunii Europene devine, din acest punct de vedere, o problemă de contact între două tectonici mentale, între două tipuri de legitimare, organizare și ierarhizare a priorităților. Astfel, „intrarea” în UE devine mai degrabă o chestiune de *aderare* – unde statele estice se supun logicii occidentale în materie administrativă decât una de *integrare* – prin separarea comunităților care nu *intră* în UE că nu se simt reprezentate de suprastructura UE - de stat. Dincolo de această diferență, raportul *spiritualitate comunitară/administrație raționalizatoare* este de natură să complice efectiv procesul integrării Europene care ar trebui să fie cheia de boltă (finalul) modernităților multiple europene.

Recapitulând, după 1944, modernitățile care traversează spațiul românesc sunt fracturate astfel:

- Comunism și postcomunism. În interiorul societății românești, între experiența constructivă interbelică și nevoia de experiență constructivă contemporană se interpune experiența distructivă și dezumanizantă a comunismului. Trauma comunistă încă produce efecte. Elita cu rolul de *leadership* efectiv încă se lasă așteptată. Clasa de mijloc, atât cât există, încă își caută resurse pentru o etică a muncii, partidele riscă să se maturizeze fără doctrină (deci *scopuri publice*), iar mecanismele statului sunt încă insuficient definite în raport cu restul societății. Guvernarea este *inadecvată* și societatea suferă de *complexul abandonului*.
- Între societatea românească și UE. UE, ca „Europa administrativă” pare îndepărtată de nevoile reale și concrete ale societății românești. Centralizarea birocratică, pe alocuri resimțită drept excesivă, amintește unora de experiențele din timpul fostului regim. Lipsa de legitimitate a „Europei”¹¹ ca structură ideatică se repercutează și asupra societății românești. Birocrația de la Bruxelles nu știe cum să interacționeze cu marile comunități. Nu cunoaște decât proceduri administrative, în timp ce ea trebuie să

¹¹ Ne întemeiem aserțiunea privind slaba legitimitate a organismului european prin rata de participare la alegerile parlamentare de la 64% în 1979 la aprox. 43% în 2009. Vezi *The Economist*, 7 mai 2009, „Charlemagne. An unloved parliament”, *The Economist*, 4 iunie 2009, „The unloved European Parliament. From Strasbourg with indifference” și „The apathetic European election. Wanted: a vigorous debate”, *The Economist* 11 iunie 2009, „The worrying European elections. Trouble at the polls”.

răspundă unor așteptări *de masă* legate de viitor, să corespundă unor proiecții colective.

Fenomenul fracturii ca eșec al contactului dintre Est și Vest

Un prim aspect prin care putem înțelege relația dintre elitele locale și societate este *subalternizarea* intelighentsiei față de un așa-zis model occidental de reformă, pe de o parte, și persistența unui discurs neocolonial din partea Vestului: fractura dintre „model” și „realitatea locală” – reacția elitelor locale.

Fenomenul a fost teoretizat pentru prima oară în cultura română sub forma *teoriei formelor fără fond* (Titu Maiorescu), a *statului demagogic* (M. Eminescu) și a *politicianismului* (Rădulescu Motru) și a fost analizat în a doua parte a secolului XX în abordările mondialiste sub forma *elitelor dependente* (de pildă Gunder Frank).

Fracturarea modernității ca și problemă a „sistemului mondial”, poate fi analizată începând cu dependența excesiv de ideologizată a elitelor de modelul raționalizării occidentale a statului. Pe de altă parte, concepția despre „sine” a unei societăți dependente, stocată la nivelul elitei, este parte a reacției la dominație.

European periphery were, first, imperial military domination and, second, the expansion of international capital. That is, once it was politically independent, Romania had to resist economic conquest in order to safeguard its national identity. Development issues could therefore only be formulated in terms of the foreign domination to which the country was subjected at that time, such that incipient sociological concerns were centered less around the global designs¹²—abstract evolutionary models applicable across spatial and temporal boundaries—and much more around the historical analysis of the nation—the local history.

În raportarea neocolonială (care generează dependență) la realitatea numită “Europa de Est” aceasta este parte a unui set de categorii mentale care desemnează regulat *realități inferioare*. Acest „prescriptor” este parte a fenomenului neocolonialist începând cu secolul al XIX-lea, fiind ingredient de bază al raportării la realitate al *intelighentsiei* locale. Prescriptorul acesta

¹² Walter Mignolo, *Local Histories/Global Designs: Coloniality, Subaltern Knowledge, and Border Thinking* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2000).

oriental desemnează un set de prejudecăți adiacente înaintării Occidentului în spațiul Est-European, însușite în bună măsură de elitele locale *dependente*.

“Eastern Europe” as a category turns out to be equally nondescript for any period of time except the period of socialist rule. While the Hungarian historian Ivan Berend traces a European East-West divide (with the River Elbe as its boundary) all the way back to Charlemagne’s Empire at the beginning of the ninth century, in modern times Europe’s East seemed to begin with Prussia, with the closest Slavs—that is, the economically less well-off Poles—for German speakers and with the non-Catholic Christians for the Poles themselves. To this day, the ambiguity of this imaginary yet decisive border is reflected in the fact that “geographical accounts, tourist literature and economic reports constantly refer to major cities such as Warsaw, Budapest, Bucharest and Sofia as a “gateway to the east,” but one never knows exactly when the east has been reached.”¹³

*Various attempts at geopolitical orderliness have included pinpointing a third zone between East and West as well as further subdividing the shifty Eastern Europe into North, Central (nineteenth-century *Mitteleuropa*), and Southeastern Europe (“the Balkans”), respectively. It was the last subdivision in particular that often conjured up the image of a bridge between East and West, due to its proximity to Asia and its legacy of Ottoman dominance. Representing the easternmost region within the East itself, however, it periodically acquired the scent of temporal in-betweenness as well—of the semideveloped, semicolonial, semicivilized, semi-Oriental¹⁴ always in the process of “catching up with the West.” While labels for the region have been alternating between the geographically equally evasive “Balkan states” and the would-be politically correct “Southeastern Europe” (which, ironically, was initially a Nazi term)¹⁵, the stigma attached to the concept and the connotations it has for Western minds have not.*

O componentă importantă a „prescriptorului” oriental este „complexul balcanic”, ingredient care adâncește și mai mult fractura dintre Vest și Est pe o linie care statuează un soi de „inferioritate obiectivă” pentru unul dintre cele mai viguroase puțin studiate complexe culturale europene. Victimă a unei fricțiuni multisekulare între rapacele imperii habsburgic,

¹³ C. M. Hann, *The Skeleton at the Feast: Contributions to East European Anthropology* (Canterbury, UK: CSAC Monographs, 1995), 2

¹⁴ Maria Todorova, “The Balkans as Category of Analysis: Border, Space, Time,” *Archiv für Österreichische Geschichte* 137 (2002): 57–83

¹⁵ Tom Gallagher, *Outcast Europe: The Balkans, 1789–1989* (London: Routledge, 2001), 113

țarist și otoman, Balcanii devin un soi de „mașină de spălat” a ideologiilor cancelariilor lumii civilizate. Tot ce nu merge în geopolitica momentului este astfel pentru că „e balcanic”. Începuturile consacării negative a Balcanilor în realitatea politică europeană datează încă din vremea lui Disraeli (prim-ministru britanic între 1874 și 1880) și a lui Bismarck (cancelarul Germaniei între 1871-1890): „Nici Bismarck, nici Disraeli nu aveau vreo simpatie față de slavii din Balcani, în care vedeau niște turbulenți cronici și violenți. Amândoi erau dedați observațiilor mușcătoare și cinice, generalizărilor de anvergură și remarcilor sarcastice. Plictisiți de detaliile sâcâitoare, Bismarck și Disraeli preferau să abordeze politica prin tușe îndrăznețe, tranșante [adică o geopolitică în care aveau loc doar „cei mari”, marile imperii] ... : «Trebuie să li se dea limpede de înțeles acestor hoți de oi», a tunat el [Bismarck] cu privire la Balcani într-o ocazie, «că guvernele europene nu au deloc nevoie să se înhame la poftele și rivalitățile lor [parcă popoarele balcanice ar fi fost cumva compuse din inși retardați, ca și cum tulburările din Balcani n-ar fi fost generate tocmai de imixtiunile germane, rusești, austriece, franceze și turcești].»” (Henry Kissinger, **Diplomația**, traducere de M. Ștefancu și R. Paraschivescu, All, București, 2007 (1994 ediția în engleză), p.132 și 135 – citatul din Bismarck, preluat de Kissinger, op.cit, din George F. Kennan, *Decline of Bismarck's European Order*, (Princeton: Princeton University Press, 1979) p.70)

După 100 de ani, prescriptorul balcanic se manifestă și peste ocean. În cartea lui John Gunther din 1940, „Inside Europe”, Balcanii sunt locul în care raționalitatea occidentală se opintește, motiv pentru care capătă o nouă utilitate pentru harta geopolitică a lumii civilizate. Devine astfel „locul eșuat” al lumii, stigmat extins și asupra României, răbufnit cu mare intensitate din a doua parte a guvernării lui Nicolae Ceaușescu:

“It is an intolerable affront to human and political nature that these wretched and unhappy little countries in the Balkan Peninsula can, and do, have quarrels that cause world wars. Some hundred and fifty thousand young Americans died because of an event in 1914 in a mud-caked primitive village, Sarajevo. Loathsome and almost obscene snarls in Balkan politics, hardly intelligible to a Western reader, are still vital to the peace of Europe, and perhaps the world”¹⁶.

¹⁶ John Gunther, Inside Europe (New York: Harper, 1937), 437

The assassination, in Sarajevo, of Franz Ferdinand, the heir to the Austro-Hungarian throne, an event that most researchers see as having left an “indelible mark on all assessments of the region”⁵ on account of having triggered the eruption of World War I, has since contributed to the recurring image of the Balkans as “the powder-magazine of Europe,”⁶ a site of “ancient ethnic hatreds,”⁷ or, at best, just a “wretched and unhappy” remnant of ancient Byzantine luster. As vivid as these stereotypes still were in 1940, they were quickly overridden by the more powerful bipolar world that the Cold War forced upon the Western imaginary and remained mute throughout the second half of the twentieth century. They resurfaced all the more forcefully in the wake of the Communist demise, closely followed by the violent dismemberment of Yugoslavia. Prominently featured in the Western academic and daily press as “War in the Balkans,”⁸ it was treated as an instance of a more general regional pattern of conflict resolution.

Under Ceaușescu’s regime, Romania benefited from a policy of differentiation on the part of the United States, which allowed it—as sole Communist state—membership in the International Monetary Fund and the World Bank as well as Most Favored Nation trade status in 1975.⁹ By the same token, Ceaușescu received the Légion d’Honneur from the hands of De Gaulle in 1968, was highly esteemed by U.S. president Nixon, and was the first Communist head of state to be the guest of Elizabeth II at Buckingham Palace, where he was made a Knight Grand Cross of the Order of the Bath in 1978.¹⁰ This, no doubt, was due in part to his dissenting political stance toward the Soviet Union, yet, as has been noted,¹¹ reference to no Southeast European country was framed in “Balkan” terms during the Cold War—irrespective of their widely differing Soviet policies. Rather, the preferential treatment Ceaușescu’s Romania received for several decades illustrated the West’s “long-standing tendency to promote a pet Balkan country or an admired leader in an uncritical fashion”¹² as long as they protected or at least did not hinder Western interests. The same benign neglect was bestowed upon Yugoslavia under Tito’s rule.

With Yugoslavia abruptly losing its long-standing status as guarantor of stability in the region and Greece its role as NATO’s eastern bulwark after the collapse of Communism, explanations for economic underdevelopment and political unrest could be easily displaced from the level of state management to that of the respective countries’ individual responsibility, the underlying causes being attributed to the semicivilized character that Balkanism was supposed to represent. Romania emerged as no more than “Europe’s very own Puerto Rico”¹³ in the eyes of U.S. journalists, while truly benevolent French historians

started hesitating between calling her “sœur latine ou cousine orientale.”¹⁴ A debate ensued on the various Southeastern countries’ degree of “Europeanness” and their respective entitlements to joining “Europe,” meaning the international economic and security organizations usually subsumed under the name “Euro-Atlantic structures.”

Astfel, prescriptorul balcanic sau “balcanismul” a devenit în timp un instrument de lucru efectiv al Vestului în Est, instrument al expansionismului de orice natură, inclusiv al celui cultural-ideologic.

By being geographically inextricable from Europe, yet culturally constructed as “the other” within, the Balkans have absorbed conveniently a number of externalized political, ideological and cultural tensions and contradictions inherent to the regions and societies outside the Balkans. “Balkanism” became, in time, a convenient substitute for the emotional discharge that “orientalism” provided, exempting the West from charges of racism, colonialism, eurocentrism and Christian intolerance against Islam¹⁷.

Odată preluat prin mecanismele dependenței, „balcanismul” a multiplicat complexul de inferioritate al elitelor locale, constituindu-se în element de fractură a modernităților în acest spațiu.

Disputa privind „europenismul” și modul de evoluție, prin imitație sau prin „dezvoltare organică” apare din momentul în care Principatele Române au recăpătat acces la Gurile Dunării, după 1829 (pacea de la Adrianopole), căpătând deplină maturitate după revoluția de la 1848:

For Romania’s intellectuals, even more than for its politicians, this meant once again being confronted with what counts as the constitutive issue in Romania’s cultural history ever since the beginning of its modern epoch—the balancing of tradition and modernity, the local and the global, specificity and universalism in a creative synthesis. Imminent at every historical turning point, this zero-sum game had already set the intellectual agenda around 1848, only to resurface even more forcefully in the beginning of the twentieth century. The fact that today’s young intellectuals represent the third generation in the past 150 years to be faced

¹⁷ Todorova, The Balkans, 60

with that task¹⁸ does not make matters any easier. On the contrary, in deciding a course for the present, they have to fight the battles of the past as well.

O bună parte din complexul balcanic a „evoluat” în secolul al XX-lea sub forma *paradigmei sincronizării*, aglutinată în jurul tezei dezvoltării (insului nu a societăților) prin imitație a lui Gabriel Tarde de către criticul Eugen Lovinescu¹⁹ (cu *Istoria civilizației române moderne*, 1924-1925). Cu aceasta, *subalternizarea cunoașterii* își atinge pragul propriei modernități, ratându-l însă pe cel al răspunsului la provocările imediate și acute ale societății românești.

Heavily indebted to the dualistic representation of the world on which the exportation of Eurocentrism was based²⁰, Lovinescu's notion of synchronism pitted industrial society, the bourgeoisie, urbanization, and the modern against agrarianism, the peasantry, village life, and tradition. Accordingly, any supporter of the latter was necessarily perceived as reluctant to progress and as clinging to a "past" understood not in terms of national history or as a repository of tradition and specificity, but as an inferior stage on Europe's unyielding route to modernity, such that the Conservatives' "peasantism" was branded a sentimental reaction of obscurantist ideologues unable to cope with Romania's irreversible transition to urban civilization.

This ideological and political conflict thus reproduced within Romania the very process of subalternization of knowledge through the imposition of global designs in reaction to which the theory of forms without substance had arisen in the first place. It also transferred the clash between modernity and coloniality inside the peripheral nation-state, a process

¹⁸ Bogdan Rădulescu, "Controversa tradiționalism/modernism din perspectiva paradigmei imaginarului social," *Noua Revistă Română* 6–7 (September–October 1996): 130

¹⁹ „Sincronismul exclusiv este o concepție a lui Eugen Lovinescu, influențat de sociologul francez Gabriel Tarde, după care mersul înainte al omenirii se bazează pe principiul imitației. Popoarele mai înapoiate le imită pe cele avansate, până când se sincronizează cu ele. Așa a aplicat Lovinescu această idee la cultura românească. Ea nu poate atinge nivelul modern de civilizație decât imitând Occidentul. Noi nu combatem acest sincronism, însă îl considerăm insuficient, deoarece am avut cu anticipație în cultura noastră elemente pe care abia mai târziu le-au adaptat occidentalii. Or aceste priorități ale noastre, complemente care întregesc contribuția sincronismului, constituie ceea ce am numit protocronismul românesc. Spunem românesc fiindcă atâta am cercetat, și cunoaștem mai bine, și nu putem interveni în sfere culturale pe care nu le-am frecventat. În fond, însă, protocronismul antrenează după sine o revendicare în cultură și a altor popoare mici din centru și mai ales din răsăritul Europei, precum și de prin alte continente.” (Edgar Papu, *Problema protocronismului*, ms., 1991, p.1, sublinierile ne aparțin)

²⁰ Grigore Georgiu, *Identitate și integrare* (Bucharest: Editura Institutului de Teorie Socială, 2001), 242

elsewhere called “internal colonialism.”²¹ A self-appointed leader of the civilizing mission in his own country, Lovinescu followed in the footsteps of many nineteenth- and twentieth-century Latin American liberals who had mandated urbanization, technologization, and the need to civilize the indigenous “barbarians”²² before integrating them in a superior, European-like environment. His Occidental view, according to which “In our age and from our location, light comes from the West: *ex occidente lux!* Hence progress can only mean for us the fecundation of the national essence by the creative element of Western ideology” (76), prevented Lovinescu from acknowledging his country’s economic backwardness as structural and the emergence of a critical culture in search of new models of explanation as a structural reaction to it.

Societatea abandonată și o explicație a lipsei de legitimitate a sistemului politic. The role of the culture of development

*Our hypothesis is that globalization has an impact on humanity along the geographic lines of development – or welfare/poverty lines – via the hirschmanian concept of elites’ understanding of reality*²³. That is, the elites are defining much of the long term social order according to their specific rationality and vision. Elites are in charge with the subtle process of building the social order by learning of the past successes and failures, “pilling up” and “distributing” the society’s capacities to adapt to the challenges of the development.

“As a result of prolonged relative backwardness, a general expectation is that one’s country will continue to perform poorly. ... Take the situations in which politicians who have spent the largest part of their lives in the opposition suddenly and unexpectedly gain power: all too often their actions seem almost calculated to make them forfeit that power in the shortest possible time. ...

Lack of learning is by no means the most serious consequence of fracasomania [i.e. the failure complex] and of the inability or refusal to perceive change. In a government intent

²¹ Pablo González Casanova, “Internal Colonialism and National Development,” *Studies in Comparative International Development* 1.4 (1965): 27–37; Rodolfo Stavenhagen, “Classes, Colonialism, and Acculturation,” *Studies in Comparative International Development* 1.7 (1965): 53–77

²² Mignolo, *Local Histories*, 55

²³ The least desirable form of *understanding* is the “intellectual *dependence*” of the elites – the rationale by which the own (national) culture is good to nothing when compared with the “Western experience” of dealing with development and managing its own country. See Hirschman, *Essays in Trespassing. Economics to Politics and Beyond* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981), 152–155.

upon transforming a country's socio-economic structure, these traits can lead to complete mishandling of the political situation, from ignoring and needlessly antagonizing groups that could be won to underestimating the strength of others that cannot ..."²⁴

A few conceptual delimitations regarding the *intelligentsia*.

*The evolution of periphery is dominated by the elites by a fairly sinuous historical road. The intelligentsia is a specialized social class in backwards countries, whose predominant social function is that of link between the civilized world and their own society, with a predominantly ideological function. Toynbee describes it briefly as "a class of linking agents that have learned the craft of the civilization that is to be adapted to the extent that it is necessary to allow their own civilization, through them, to integrate into a new social environment, in which life is no longer lived according to the old local traditions, and is lived more and more according to the style imposed by the expanding civilization on the foreigners that fall under its influence"*²⁵. *The contact between the developed society and the backwards society occurs, of course, upon the initiative of the expanding one (the developed society). The main mediator on the side of the backwards society is the intelligentsia that manages the connection between the two types of society, most of the time by imitation, by importing legislation, and of through democratic institutions. The dominant notion of these elites is that backwards societies only have access to progress by 'synchronizing' local structures with the Western ones, development being from form to substance. The substance, meaning the whole of aptitudes and behavioral predispositions of the masses, even if it is foreign or 'inadequate' in relation to the imported superstructure, has to change in order to match the profile of the new institutional matrices. Development is not possible by their own means, hence the name synchronization of this type of evolution by imitation. There is, therefore, a single model, the Western model, and backwards countries have no access to it save by imitation. The process*

²⁴ Albert Hirschman, *Essays in Trespassing. Economics to Politics and Beyond* (Cambridge: Cambridge University Press, 1984), 156-157.

²⁵ Arnold J. Toynbee, *Studiu asupra Istoriei. Sinteza a volumelor I-VI de D.C. Somervell*, trans., Dan. A. Lăzărescu (București: Humanitas, 1997), vol. I, 526.

has been theorized in Romania by Eugen Lovinescu²⁶ in the first half of the 20th century, and it is generally known as the paradigm of synchronization.

Backwards societies will incur additional costs in the effort to effectively integrate into the new era, with costs related precisely to the behaviors and perceptions ancillary to overcoming the effects of a backwards position in relation to the era that one wishes to integrate in. Anthony Smith showed that local elites have to make huge efforts for their own societies to overcome the status of 'subject communities'²⁷.

In what regards contemporary Romania, an original analysis of the relations between the intellectual and the political elites, between them and the evolution of society, is to be found in the recently published work by Liliana Pop- **Democratizing Capitalism?**²⁸

Starting from the quoted work, we shall develop upon certain topics that seem relevant to our subject matter:

- The intellectual elite have truly taken upon itself the role of mediator between the West and the society in transition (Romanian society).
- Aside from this role, the intelligentsia took upon themselves also the function of moral censors of society. The main targets of the effort to 'purify' the economic, political, cultural, etc. space were the politicians, but also the intellectuals that are considered to have been 'Securitate agents', 'nationalists', 'communists'. The problem of this effort consisted mainly in the lack of legal support, but especially in the absence of a doctrine that is unequivocal and accessible to the public regarding the 'harmfulness' of the actors of the 'old regime'. The public could not assimilate in their entirety the labels proposed by the intelligentsia in the context in which the political configurations supported by them were considered responsible for the sharp drop in the standard of living, especially after 1989²⁹.
- In the relation with Western donors, and with their approval, the intelligentsia has turned into a gatekeeper with the function of 'guarding' the contact with the

²⁶ Eugen Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne* (History of the Romanian Modern Civilization) (București: Minerva, 1997)

²⁷ Anthony D. Smith, *National identity* (Reno: University of Nevada Press, 1991), 61.

²⁸ Liliana Pop, *Democratizing capitalism? The political economy of postcommunist transformations in Romania, 1989-2001* (Manchester and New York: Manchester University Press, 2006)

²⁹ After the 2000 elections, the coalition supported by the 'humanistic elite' disintegrated. The National Peasant Party, with the most vehement discourse regarding 'restoration', disappeared from the Romanian political scene.

civilization chosen as a model.

Contact with the backwards societies, traumatized by communism, with the model of evolution of the era (the West) was thus not only mediated, but also filtered by the groups defined by the intelligentsia, because they had also assumed another function, that of social labeling. In this way, the intelligentsia groups proposed ways of modernization according to a relatively limited definition of civil society, in which the issue of reconstructing social space became limited to a few topics, and the ones that did not 'fall in line' with the vision considered 'acceptable' could even be placed within the area of 'public condemnation'.

Paradoxically, the humanistic elite meets in the same space of vehemence of language with the resentful discourse of the groups in government considered neo-Communist.

This situation largely defined public communication in the first few years after 1989.

- *The intelligentsia has taken on the role of 'defining' society, often in opposition to the state, which they saw as a limiting factor in relation to civil liberties, private initiative, and with the imperative of moral purging. This ideology was strengthened by the fact that that particular 'humanistic elite' saw in the leftist governments in power in Romania after 1990 only offshoots of the communist regime;*
- *The limits of 'definitions' regarding the modernization of society, the function of authority, the state, relations between society and state, and the relative self-isolation in the 'ivory tower' had important consequences on the rest of society. The reform and institutions suffered, often becoming the field on which were performed political disputes or the acts of rewarding personal or party loyalties. Although situated close to certain public needs strongly neglected by the communists, the 'humanistic elite' stayed fairly isolated from the 'public at large', and did not manage to initialize a long term relationship with the political class, which was thus left without doctrinary 'guidance'. We are thus able to explain in this way the shortcomings of the projects for internal and foreign policy of the political act³⁰. In the absence of effective collaboration between the intellectuals and the political class, Euro-Atlantic integration was one of the few landmarks on the political agenda in post-December Romania. The cumulated result of failure to reform institutions and the incoherence of the political act was that, for a long time, the state administration proved ineffectual, and the governing act was manifested through executive orders*

³⁰ We are tempted to say that, aside from Euro-Atlantic integration, political actors have been without projects, and political parties did not have projects or platforms as such, but lists of priorities which they followed more or less closely.

(emergency ordinances).

- Romanian society, however, has progressed. In time, the humanistic elite has reformed itself, and has reinvented its discourse, which has become more solid, more applied in relation to concrete challenges of society. Especially from the private economic space and certain public institutions came a managerial corps able to answer the challenges posed by the liberalization of the economy and the Euro-Atlantic integration of society. This is the new elite, called by Liliana Pop 'pragmatic', but which also has the role to link the backwards society and the Western model, nevertheless the process of bringing them closer occurs 'as we go', in comparison with the local requirements, and 'bottom to top'.

Burning stages and the 'middle class' deficit

*Passing from one stage to another means progress, first and foremost for the societies initiating a new historical stage. Progress means society manages successfully to enter a self-sustained process of social and economic development, with beneficial effects for all strata of society³¹. From an attitude point of view, the progress of societies with initiative in history is centered on the spirit of savings (versus consumer behavior) and on productive activities (versus speculative ones), and from an institutional point of view, progress associates with the emergence of new institutional and social configurations based on the success of start-up activities and industries³². The new stage reached by advanced societies will mark the entry of the world system in a new era. There are situations when **underdeveloped societies shall burn stages in order to keep up, without necessarily managing to expand progress to the whole of society.***

The concept of burning stages of historical development – the stages followed by the West – was introduced at the beginning of the 20th century by the analyses made by Stefan Zeletin regarding the development of backwards countries, such as Romania,

³¹ The concept of progress was defined from this perspective by W.W. Rostow, in *The Stages of Economic Growth* (Cambridge: Cambridge University Press, 1960), the French Edition: *Les Etapes de la croissance économique*, Editions du Seuil, Paris, 1963). We only considered the stage called by Rostow *takeoff*, meaning the capacity for economic growth at a constant pace, and therefore for 'self-sustaining' the internal relationship effects, Rostow, op.cit., 18.

³² A savings rate of under 5% of the GDP is typical of underdeveloped societies, see Rostow, op.cit, 19, 66, 73, 81.

under the impact of introducing British, then French and German capital in the Lower Danube area:

*„With financial capitalism, our society makes a leap directly from mercantilism to imperialism, from developing national production forces to organizing them under the supremacy of big finance. The political consequences are immense; in truth, ... **Romania no longer goes through an intermediate stage of liberalism, of decentralization and real democracy** [the emphasis is ours]... This type of evolution by leaps and bounds is not unique; it characterizes all late bourgeoisies that tend to shorten the stages of the development of capitalism, and is found first and foremost in Germany and the United States... the organ that acts as an intermediary between nation and industry, gathering the savings of the first, is the bank itself. Thus, the development of late bourgeoisies leads straight to financial oligarchy.”³³*

It seems that, in order to burn stages, the backwards society needs two types of 'fuel': a 'project for development', and room for adequate social maneuvering – to encourage social mobility and the formation of the 'new middle class'. Thus, burning stages presupposes support provided to the new bourgeoisie by the local intelligentsia.

After 1989, based on the hesitant evolution of Romanian society, we realize that the 'significant project' – in the sense of point of orientation for the social body – was less relevant than required by the acute need for progress.

Although Romanian universities, with the help of mainly European programs, have sent a multitude of young people abroad for studies, once returned to their country, they did not develop an 'ideological project'. The social success in Romanian society was measured rather as a sum of individualized results, either as initiatives at the level of the new capitalist enterprises, or by the financial success of individuals. The best representatives of the young intelligentsia, sent to study abroad in order to resume intellectual and spiritual ties with the West, have opted massively to stay abroad.³⁴ This 'defection' is attributed to the political

³³ Zeletin, op.cit., 181-182.

³⁴ After 1991, Romania had massive emigration, especially among young university graduates, which make up about 12% of the 2 million Romanians abroad. Of them, 50,000 are considered 'exceptional', or 'gifted' individuals. After the 2001 liberalization of circulation towards the West for Romanians, there were further waves of emigration, dominated by qualified labor or workers from other areas. Sources: „**Tinerete fără educație și viață fără de viitor**” („Youth without education and life without future”) *Cotidianul*

class, who did not know how to attract those young people to their country, especially the havoc in the mechanism of appreciating values in the economic system and that of public institutions.

The middle class acts as a social relay, as the main catalyst of the forces that make up the market and technological progress. In terms of income and ideologically, the middle class overlaps only partially with the intelligentsia, being rather a strongly aspirational social structure, tied by the perspectives of improving social mobility, economic growth, and job creation. In essence, the middle class represents a liberal lifestyle, with average to high incomes, which includes a large part of the professions with high technological content, or with important social responsibilities (for instance, the technocrats in government)³⁵. With regard to Romania, after almost 20 years of reform, the middle class is still in statu nascendi. Depending on income and the category of occupation, in 1999 the middle class was estimated to be 9 to 10% of the population³⁶, and in 2006 it was estimated at around 16,000 people³⁷, depending on income.

In terms of jobs, some of the recent estimates indicate that around 30 to 35% of the population would fall within the type of occupation typical of the middle class: intellectuals, entrepreneurs, administration clerks, foremen, etc. From our point of view this estimate is less relevant, as in a society still in transition, the occupational categories taken into consideration only partially represent the middle class - a social category characterized first and foremost by entrepreneurial spirit and a relatively important economic success. The middle class, from this point of view, is a social layer

septembrie 2005. Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Centrul de cercetări demografice „Vladimir Trebici”, Vasile Ghețau, *Declinul demografic și viitorul populației României. O perspectivă din anul 2007 asupra populației României în secolul 21, Raport* (Alpha MDN, 2007).

„Patru din cinci tineri vor să plece în străinătate. Următoarea destinație a muncitorilor români va fi Irlanda (“Four of Five Youngsters Want to Leave the Country. Ireland is to Be the Next Destination for the Romanian Workers”) , *BloomBiz.ro*, <http://www.bloombiz.ro/article--Business-Economie-Patru-din-cinci-tineri-vor-sa-plece-in-strainatate.-Urmatoarea-destinatia-a-muncitorilor-romani-va-fi-Irlanda--1250492.html> (14 Decembrie 2007).

³⁵Our conclusion is derived from the synthesis of theories of social stratification and the middle class from the following works: Ramona L. Ford, *Work, Organization and Power. Introduction to Industrial Sociology* (Boston: Allyn and Bacon, 1988), 259-266. Ioan Mărginean, Maria Larionescu, Gabriela Neagu, *Constituirea clasei mijlocii în România* (The Formation of the Middle Class in Romania) (București: Editura Economică, 2006), 207.

³⁶ „Poziția Asociației Oamenilor de Afaceri din România (AOAR) cu privire la Starea economiei românești – martie 1999 - Document adoptat cu ocazia reuniunii Senatului AOAR din 29 martie 1999” (“The Statement of the Romanian Business Community – AOAR regarding the Status of the Romanian Economy - A document adopted at the meeting of the Senate of the AOAR, 29 March, 1999, published at www.aoar.ro/pozitii/3/r2.htm)

³⁷ „Upgrade de viață”, *Business Magazin*, 13-19 December 2006.

that transgresses the statistical-occupational categories used by the Statistical Yearbook in Romania.

Alarmed by the evolutions of the reform that risk to consume the main driving factor of development, the Romanian Association of Business People defined the middle class in the following terms:

- *„it is the most important taxpayer group, therefore the essential source of social income for redistribution at the national level.*
- *It is an important source of financial resources for investment feeding the sustainable growth of the nation. Putting in danger the potential profit of the middle class is the last thing wished by the economic decision makers.*
- *Within the ranks of this class are the majority of those that are concerned with developing the labor force of the nation (educators in the widest sense of the world, scientists and people of culture and mass media). Their voice is decisive not only because they know how to express themselves, but they also have the possibility of influencing public opinion”³⁸*

From an attitude point of view, the middle class deficit has implications on the lack of landmarks in terms of work ethics and consumption. We say that that society is 'uncivilized'. The middle class is the main repository for motivations and attitudes that increase work productivity, savings³⁹ and investments for the future. Of course, at least in the Romanian case, consumption higher than income is also the expression of correcting some historical disbalances, regarding access to elementary consumption goods for contemporary society, through easy loans. Inflationary pressure will be stronger, however – a currency not covered by goods and services – where consumption is the expression of a cultural deficit, the disbalance between expectations and attitudes.

This deficit can explain partially the excessive duration of the takeoff of transition, and reveals the non-productive character of the relation so far between the project of reform

³⁸ AOAR, idem.

³⁹ Compared to the average EU savings rate of 11%, in Romania this was 5.2% in 2006. Only families with their own business had a higher savings rate than the European average, namely 17%. Generally speaking, 40% of Romanian households had higher spending than income. Romania's situation is not unique among transition countries: the rate in the Czech Republic was 5.1%, in Latvia it was 1.1%, in Lithuania it was 1.5%. It seems that Western Europe is also registering a fall in the savings rate, together with a wider European phenomenon of 'degradation of the middle class' (see Louis Chauvel, *Les classes moyennes à la dérive*, Paris, Le Seuil, 2006), but the reasons are different, and we shall not analyze them here. Source: „Est-europenii încep să pună banii «la saltea»” (Eastern Europeans are starting to 'stash their money under their mattresses'), *Capital*, 19 iunie, 2007.

proposed by the intelligentsia and its political operationalization by the power factors in Romania.

The abandoned society and behavioral mutations: politicianism

*In our hypothesis, an abandoned society is the expression of a deficit of reform, and, implicitly, of the merely partial integration in the system of civilized order. The main characteristic of the abandoned society is the dysfunctional character of the state and administration, in general. The state administration gains irrational accents by the predatory character of taxation⁴⁰, grave shortcomings in the justice system, and the social retardation function that it exercises in relation to public interests. At the level of the political system, one of the manifestations of the abandon of society by the elites is the phenomenon of politicianism. **Politicianism is the subordination of public interest to the interest of persons who gain positions and functions, and the parties giving up significant concerns, of a directional ('doctrinary') nature regarding the evolution of society.** The party is a vehicle, accepted by public consciousness and by 'Europe', used, however, for getting rich quick. The political idea, which should have been the link between collective interests and the administration of power within the state is strongly diminished, if not absent entirely.*

Under these conditions, capital becomes a factor of civilization as a result of the exceptions in the system, due to the international layout in which the backwards society is included (NATO and EU member), either by entrepreneurs taking on the functions that the state fails to carry out, and by the 'classical' ideological components of civil society. The disconnect between the 'real country', 'of those who work'⁴¹, and the 'legal country' – of those who rule, involve great medium and long term risks, typical of weak governments. Given the growth of the local market without any apparent fostering policies, it seems that the market has its own powers to develop, but for how long without a stable and visionary politics and judicial system?

⁴⁰ „Countries in the former Soviet and Eastern bloc account for six of the bottom 10 countries in terms of the number of tax payments [96] a company has to make. Romania, Ukraine, Uzbekistan and Belarus are ranked the bottom four in the world on this measure which is reflected by the sheer number and variety of taxes a company is required to pay in these countries. In two of these countries, Romania and Ukraine, flat rate corporate profits taxes have been introduced, but the number of payments required and the contribution of other taxes are significant and so mitigate the perceived benefits of the flat tax system.” – Source: „Paying Taxes 2008. The Global Picture”, The World Bank, PricewaterhouseCoopers, 38-39 (<http://www.doingbusiness.org/taxes>).

⁴¹ “The country of those that work” – a slogan from the communist period of Romania

*In one of its regional analyses, The Economist Intelligence Unit⁴² observes that the Romanian market is undergoing a rapid process of growth- maturity (by the evolutions of purchasing power and of competition), new enterprises are standards of efficiency for the whole of Europe (at the level of perception of some investors, “Romania is one of the tiger markets of Europe, with the biggest market potential after Russia and Ukraine. The Romanian plant is close in efficiency to Poland, the European benchmark.”), the rate of investments in capital products (fixed investments), which is critical to ensure the base of development, with growth rates between 15% (2008) and 25% (2007) per year, considering the fact that **the justice system is still a serious obstacle for development („implementation of laws is as usual the main headache”)**, and **political action is chaotic and inefficient („political ineptitude is more of a risk ...”)**. The latter cast uncertainty on economic growth, which is still 'under the protection' of capital initiatives (generally foreign) and of the 'perverse effects' (unintentionally) positive⁴³ emanating from the political apparatus. The economic and social background of growth is, however, the most fragile in Europe, The Economist indicates, after the Baltic countries, a result of the chasm between rural and urban environments, of the low tolerance that the population has towards bank debt („repaying consumer loans of €15 per month is a burden for many consumers”), and, due to the structure of consumption spending (40% of consumption is still made to cover basic needs, double the amount in Central European countries).*

In our hypothesis, the political class sets its action coordinates in relation to an implicit program set by the intelligentsia. 'Euro-Atlantic integration', 'the market economy', 'human rights', 'privatization', 'minority rights' – these key formulations that have made possible Romania's getting back in close proximity to the West were uttered almost compulsively by most of the Romanian intellectual elite. The political class conformed with these imperatives depending on the flexibility of party interests, and of the capacity to comprehend the imperative of Romania's European re-integration. However, the effort seems to have been too much. Trying to solve two overwhelming tasks: national (re)construction and social progress,

⁴² Dr. Daniel Thorniley, „Romania – The business outlook”, *The Economist Intelligence Unit. Corporate network* (February 2008), electronically distributed material.

⁴³ Perverse effects are 'individual or collective effects resulting from the juxtaposition of behaviors that were not among the objectives sought by the actors' – Raymond Boudon, *Effets pervers et ordre social* (Paris: PUF, 1977), 10.

the intelligentsia did not manage very well the connection with the civilized world, and the political class often fell into politicianism, a phenomenon which, as we know from direct experience, is still contemporary:

„By 'politicianism we understand a type of political activity... by which a few of the citizens of a state manage to turn public institutions and services from means of working for the public good, as they should be, into means of working for personal interests” - wrote Rădulescu Motru – future president of the Romanian Academy⁴⁴, in 1904.

Anthony D. Smith resumes the role of elites in backwards countries, which he refers to as ethnic intelligentsia⁴⁵, in relation to the 'public good' mentioned in the quote from Motru, along the following coordinates: the transformation of society from the stage of dependent community into an actor with political will by regaining national and civic liberties, 'mental' and economic recovery and unification of the territory⁴⁶. It is obvious that, faced with these objectives, politicianism can mean a failure so much bigger as it compromises the 'correct' alignment of the backwards society with the orbit of development specific to the dominant time, to the era.

One of the most interesting indirect indicators of this type of deficit (political mismanagement, i.e. politicianism) is trust in the justice system. Public perception of the justice system sends to, among other things, the degree to which social space is perceived as being 'just' or 'unjust', meaning to the quality of the distribution of power within the state and society, therefore within politics. At the beginning of 2007, 26% of Romanian trusted the justice system, considering that 62% of the magistrates polled said that 'there is political pressure in investigations'.⁴⁷

Therefore, it is not surprising to find out that trust in the political class is at a minimal level. In December 2007, 80% of Romanians believed that members of parliament represent them 'little or very little', being excessively concerned with their own businesses and interests.⁴⁸

⁴⁴ Constantin Rădulescu-Motru, outstanding representative of Romanian culture in the first half of the 20th century, president of the Romanian Academy between 1938 and 1941.

⁴⁵Smith, op.cit., 64.

⁴⁶Smith, op.cit., 64.

⁴⁷Eurobarometer published in „Justiția e chioară (One-eyed justice)”, *Gândul*, 11 ianuarie 2007.

⁴⁸ CURS (Centre for Urban and Regional Studies, Bucharest) poll from December 2007, published in „Conform unei cercetări CURS Traian Băsescu, un președinte de nota 6 (According to a CURS poll, Traian Basescu gets a D as president”, *Gândul*, 17 ianuarie 2008).